

HET OUDE ZELEM

(Vervolg van jg. XLVIII, blz. 315)

BLOEIPERIODE VAN HET KLOOSTER TIJDENS DE 14e EN 15e EEUW

Na de stichting van het St.-Jansklooster, in 1328, schonken verscheidene welhebbende personen vele giften, zowel in geld als in natura aan de kartuizers. Zelfs de Roomse pausen en de Brabantse hertogen namen deze goederen onder hun bescherming en verleenden de bewoners van dit stift talrijke voorrechten. Vooral de 14e en 15e eeuw waren zeer gunstig voor de nieuwe kartuis, die in het begin elke hulp, hoe gering ook, broodnodig had.

De opbouw van een conventuele kerk, de cellen, de kloosterpanden met nog andere gebouwen als refectorie, keuken, gastenkamers enz., kostte veel geld. Ook dienden voor de boerderij de nodige stallen opgetrokken te worden voor de paarden, de koeien, schapen, zwijnen en hennen. De voornaamste schenkingen willen we hier toch wel aanstippen omdat ze een beeld scheppen van de toenmalige godsdienstzin onder de mensen.

De boetepraktijken van het volk in die tijd bestonden vooral uit aalmoezen, dit is het mededelen van enige geldwaarde of goederen, waardoor de dagelijkse zonden vergeven werden. Meer bepaaldelijk nog werd de aalmoes door de mensen geschonken met verplichting voor diegene die ze ontvangt om te bidden voor het tijdelijk en eeuwig geluk van de schenker. Aldus beschouwd maakte men zich door aalmoezen vooreerst deelachtig in de gebeden van de begiftigde gemeenschap. Benevens de aalmoezen om gebeden waren er ook de afgesmeekte aalmoezen, waardoor aflaten werden verleend mits schenking van stoffelijke of geldelijke steun voor de opbouw van een klooster of kerk. Opmerkelijk is het wel dat er in de eerste eeuw na de stichting van het klooster nog geen biechtstoelen in de parochiekerken gebruikt worden en de dagelijkse zonden op bovengemelde manier worden vergeven. Anderzijds kon het klooster van geen andere inkomsten genieten vermits het bedelen aan de kloosterlieden volstrekt verboden was.

Een tweetal schenkingen zijn dan :

24 januari 1330 : Eustachius vanden Boogaerde, heer van Loobosch, en zijn huisvrouw doen een schenking van 3 dagmalen bouwland tot heil van hun ziel en van die hunner voorvaderen. Dit testament werd te Diest opgemaakt door de keizerlijke notaris Jan Hendriks. Enkele jaren later schenken ze nog andere goederen op voorwaarde dat 2 altaren zouden opgericht worden, waarvan 1 in de kerk van het klooster te Zelem en 1 in Herkenrode. Elk dezer schenkingen bij uiterste wil bedroeg 15 pond zwarte tornooizen. De akte hiervan werd opgesteld in een huis dicht bij het kerkhof van de

St.-Sulpitiuskerk te Diest. In het Cartularium lezen we hieromtrent (in vertaling) : «Eveneens om 1 altaar op te richten in de kerk van de paters Kartuizers bij Zelem : 15 pond zwarte tornooizen als jaarlijkse een eeuwigdurende cijns te heffen op de weide genaamd de Hoobempden en Dionisiusberg, na de dood van de schenkers. Opgesteld in het huis van Christiaan Knoeps, gelegen tegen het kerkhof van St.-Sulpitius».

De wandelingen, als onderdeel van de ontspanning voor de monniken waren reeds voorzien in de oude Statuten van de orde vóór 1292. Ze geschieden eenmaal per week, op een niet vooraf bepaalde dag die door de prior werd aangewezen ; zij duurden ongeveer 3½ uur. Voor de paters van de St.-Jansberg werd in het jaar 1336 de kring bepaald waarin het toegelaten was hun ontspanning te zoeken en hun wandelingen te maken, nadat ze door de prior de toelating hadden bekomen. De «Copia de terminis monachorum» werd als volgt vastgesteld : uitgaande van de ingangspoort van het klooster mochten ze de publieke weg volgen die tot aan de Demer leidde en deze rivier volgen in de richting van de stad Diest tot aan het Zwart Water, welke rivier de weide van het klooster van die der gemeente scheidde. Van hieruit liep de scheidingslijn opwaarts naar het oosten tot aan de Groenstraat, zo naar beneden langs het bos van Thomas, heer van Diest, en langs het Zurpel tot aan het erfgoed van Juffrouw Katharina van Trichele. Aan de hoek van dit landhuis leidde de weg naar de Linkhoutse baan die een gedeelte opwaarts en dan benedenwaarts werd gevolgd in de richting van de stad Halen tot aan de eik waar de oude beek begint. Verder langs het Zwart Water en de turfvelden tot aan de voet van de berg, dan westwaarts tot aan de brug over de Demer om langs de openbare weg terug de ingangspoort van het klooster te bereiken zodat de monniken onderweg geen enkel huis konden binnengaan «ita tamen quod monachi in aliquam domum infra dictum terminum situatam intrare non possunt».

Een bijzondere inkomst hadden de paters gekregen van Geeraard, heer van Diest, door zijn stichting van het O.L.Vrouwaltaar in de St.-Janskerk te Diest, waarop een jaarlijkse bezetting stond om één der kanunniken te onderhouden. In 1337 was deze som 6 schellingen en 3 penningen groot tornoois geld. In 1439 bediende Andries Mabeuge dit altaar en de inkomsten beliepen 15 pond zwarte tornooizen. Jan van Diest had deze tot 22 klinkaarts per jaar opgedreven waarvan 4 aan het kapittel van de St.-Janskerk te Diest, 4 aan de Kartuizers te Zelem, 10 aan de Diestse Minderbroeders en 4 aan de kapel van de Hoge Wijngaard buiten Diest : «Item den selven Minderbroeders s jaers X clinkards, den Capitel van St. Jan daer IV clink, O.Vrouwen vande Wijngaert s'jaers IV clink endeden Carthuseren van Zeelhem IV clinkarde, 'tsamen XXII clink die myn vrouw haer verorbert heeft jaerlicx te betaelen».

In 1338 geeft Libert van Zurpele, zoon van Willem van Niel, ridder, $\frac{1}{2}$ bunder bouwgrond op de Steenberg gelegen bij de steengroef van de Heer van Diest. Deze schenkingsakte ten voordele van de St.-Jansberg werd opgesteld in het Trieckelhuis op het Begijnhof te Diest in aanwezigheid van de 2 kapelanen van dit stift: Nicasius van Westfalen en Nicolaus van Sonthorst.

Karel IV verleent in 1357 het privilege van de vrijstelling der belastingen voor de goederen der Kartuis. Dit privilege werd te Brussel goedgekeurd door Johanna van Brabant op 23 september 1358.

Op 19 december 1369 verwerft het klooster $1\frac{1}{2}$ zil land op de Steenberg te Zelem bij de steengroef van de Heer van Diest. Jan van Herck stelde de akte hiervan op in de St.-Sulpitiuskerk van Diest voor het altaar van St.-Niklaas.

Het volgend jaar, op 25 juli, schenkt Juliana van Score, ook Van Veltborne genoemd, begijn van het besloten hof van Tienen, een jaarlijkse rente van 20 stuivers aan het klooster. Deze moesten jaarlijks geheven worden op een hof in Grimde gelegen «situam in Grimde in opposito Bartholomei Mittershouwe prope Thyliam». Op het kerkhof van de H. Germanuskerk, bij de school, werd de akte opgemaakt in aanwezigheid van magister Boudewijn de Hespenniis, rektor van de school van Tienen, Hendrik, geheten Meisterjans en Joannes van Rode, gewezen rektor van de school.

In 1375 schenkt Pauwels Borgers 3 zillen beemd, Coenraets eusel geheten, gelegen te Zelem tussen de Demer en de straat bij de beemden van de Kartuisers, aan het klooster. Een cijns van 2 penningen diende aan de kerk van Zelem betaald te worden en een grondcijns van 2 penningen aan de heer van Zelem. In bijzijn van schepenen: Godevaert Heggen, Arnout Jans, Goeswijn van Backele, Hendrick vanden Poel, Ghysbrecht Opgheenhede, Matthias van Vinne en Willem Vaem alsmede van meier Henricus van Roesmeer wordt deze overdracht goedgekeurd tijdens de schepenzitting.

Het Westers Schisma of de Westerse Scheuring (1378-1418) is het gevolg van het verblijf der pausen te Avignon. Clemens V, die zelf Fransman was, had zich in 1309 te Avignon gevestigd, doch Gregorius XI, zijn opvolger, nam terug zijn intrek te Rome in 1377. Bij dezes dood in 1378 eisten de Romeinen een Italiaanse paus en er werd voor het paleis geroepen en gedreigd. Urbanus VI, een Italiaan, besteeg te Rome dan de pauselijke troon. Verscheidene kardinalen beweerden dat deze pauskeuze ongeldig was omdat er dwang was uitgeoefend op de verkiezing en tijdens een nieuw conclaaf kozen ze Clemens VII, die zich te Avignon vestigde. Sedert 1378 was ook de Kartuisenorde hierdoor in twee takken verdeeld. De Spaanse en Franse kloosters onder de prior van de Grande Chartreuse waren op de hand van Clemens VII te Avignon. De kartuisen in Duitsland, Italië en Nederland bleven ge-

hoorzaam aan de regelmatige paus en hadden gezamenlijk een eigen generaal gekozen die te Seiz in Stiermarken zetelde. De Nederlandse kloosters behoorden immers tot in 1411 tot dezelfde ordeprovincie: die van de Rijn, en stonden onder het bestuur van dezelfde twee visitators. Aldus diende de prior van Zelem jaarlijks naar Seiz te gaan om het generaal kapittel bij te wonen. Als ordeoverste werd voor de trouwe kloosters Dom Jean de Bari, prior van Napels, door paus Urbanus VI benoemd. In 1410 kwam de eenheid terug, toen in Seiz een nieuwe generaal werd gekozen met name Joannes van Greiffenberg, prior van de Parijse kartuis. Bisschop Arnold Van Hornes, die van 1378 tot 1389 het bisdom Luik bestuurde, was trouw gebleven aan paus Urbanus. Om de kloosters van zijn prinsbisdom te behoeden schreef hij in 1382 een brief voor onderwerping aan deze laatste. De kloosters te Zelem, Luik en Roermond bleven aldus trouw, niettegenstaande hun generaaloverste zich had uitgesproken ten voordele van de antipaus Clemens VII en alzo trachtte gans zijn orde mee te slepen.

In het jaar 1378 besliste het generaal kapittel de bouwwerken van het moederklooster te Grenoble verder te zetten om de priors uit de provincies te kunnen herbergen. Volgens de Ordonnances moesten alle kloosters hiertoe bijdragen «nous commandons aux PP. Visiteurs d'établir une taxe et de contraindre les Prieurs à payer sans retard....».

Ridder Arnold van Diest begiftigt de paters op 15 december 1386 met 1 aam rode wijn te heffen op een wijngaard van 3 zillen, gelegen op de Kluisberg tegen de stad Diest.

Jan, de abt van de St.-Bernardusabdij aan de Schelde, schenkt 1 zil bouwgrond tussen de muur van het klooster en de goederen van de Heer van Diest gelegen. Volgens de verklaring van de abt betrof het hier een tiendenvrij stuk grond, doch uit erkentelijkheid zouden de paters hem jaarlijks 4 deniers oude groten moeten betalen.

Een bezetting van 1 dagwand en 18 roeden weide wordt op 8 juli 1393 gedaan door Arnold van Meynartshoven van Zichem aan het klooster met terzelfder tijd aan het altaar van O.L.Vrouw in het begijnhof van Zichem en aan de Infirmierij aldaar 3 pond beurzengeld. Dit legaat bestond volgens de schenker uit een enkele aalmoes zonder voorwaarden.

In het jaar 1400 deed Renier van Schoonvorst een gebouw optrekken in de kartuis van Zelem om er tijdens zijn verder leven te verblijven. Zichem was een zeer oude stad en de heren ervan bekwamen het huis van Schoonvorst. Thomas van Diest was de eerste eigenaar en het is op deze wijze dat de stad onder het huis van Nassau kwam. In 1301 was Zichem met muren omringd en in de 14e en 15e eeuw dicht bevolkt door wol- en lakennijverheid, waarvoor Renier van Schoonvorst een driedubbele hal liet bouwen nadat hij deze heerlijkheid had afgekocht van Willem, graaf van Gullik.

Jan van Bavière (1390-1418), zoon van Albert de Bavière, graaf van Holland, Zeeland, Friesland en Henegouwen, verklaart in hoedanigheid van bisschop van Luik dat voor hem de gemandateerden van de kartuizers van Zelem verscheidene goederen van de paters, welke te Binderveld gelegen waren, aan de kathedraal van Luik hebben overgemaakt.

Op 30 april 1401 gaat prior Everhardus namens de klooster-gemeente een verdrag aan met het St.-Lambertuskapittel te Luik betreffende goederen te Zelk en te Webbekom gelegen.

In de maand september 1402 verkrijgt de Kartuis, volgens een akt opgemaakt door de schepenen van Zelk, Jan Maerstalck, canonicus van het St.-Lambrechtskapittel te Luik en de procurator «des cloesters van Sinte Jans Baptiste van Zeelem bi Dyest vander Sartroysen ordenen» een half bunder beemd bij de St.-Gertrudisbron tussen de goederen van de kapel van Zelk en die van Hendrik van Elten.

Ten voordele van het klooster wordt een ruiling van goederen aangegaan in het jaar 1403 door Jan van Gerdinghen, investiet van Zelem, en de Infirmerij van het Begijnhof van Diest.

Op 2 april 1407 schenkt Pieter van Londerzeel al zijn goederen die te Zelk gelegen zijn aan de kartuizers op voorwaarde dat ze jaarlijks een levering doen van 3 mudden koren aan het gasthuis van Halen.

De Luikse kerkvoogd Jan van Beieren bekrachtigde op 15 december 1406 de afstand van Arnold en Goswijn van Zelk, omhelzend $\frac{1}{4}$ dezer heerlijkheid ten voordele van prior Everhardus.

In 1408 had de kartuis van Zelem 2 of 3 conversen waaronder Jan van Brederode. De lekenbroeders (conversen en donaten) waren doorgaans geen gestudeerde lieden, ze beoefenden de handarbeid en hielpen de procurator van het huis. De conversen echter waren broeders met eeuwige geloften, die de schedel kaal geschoren hadden en de baard lieten groeien. Hun habijt was wit terwijl dat van de donaten bruin was.

Tijdens de maand september 1409 kwamen de kartuizers in het bezit van de goederen van Winghe binnen Zelem gelegen. Door Niklaas Vander Meeren die deze gronden in leen hield, werd de opdracht van deze goederen gedaan aan Thomas, heer van Diest en grondheer van Zelem. Het betrof :

- 11 zillen beemd te Venne op de Demer nevens de gemene beemd van Linkhout,
- 7 zillen, de Monesdonc, gelegen aan de beek te Zurpel, grenzend aan de goederen van Loobosch,
- 1 stuk erf : het Tsaichbroeck, nevens de dijk van Loobosch en grenzend aan de Haverstoppele, Steenbeemd, het Marcellis-hof, de Zutenberg en het Ritsenbroeck,
- 4 zillen en 4 grote roeden en 13 kleine roeden nevens het blok van Willem Arts Vanden Berge en het erf van Willeken Kempen,

- 7 zillen en 13 klein roeden heide op de Beke nevens het Slachbroeck,
- 13 zillen land nevens het erf van Willeken Kempen en het bos van de Vinckberge,
- 6 zillen heide nevens s'Heere straete en het bos van de Vinkberg,
- 8 zillen en $1\frac{1}{2}$ grote roeden in de bos van de Vinckberg,
- 8 zillen en 1 grote roede en 13 kleine roeden : dat weidelen aen de here straet,
- 1 vijver : de Loenen, naast de vijver van de heer van Diest, het Ritsenbroeck en de Zutenberg,
- 1 vijver naast die van de heer van Diest en het hof van Gennep.

«Ende wy, Thomas heere van Diest voorschreven hebben die voorseyde goede in alle manieren dat wy die in onsen handen hadden van claes vander meeren voorschreven die opgedragen... onsen meyer van Zeelhem die ontfangende tot behoef van de Sartroysen...» Als heercijns is er jaarlijks 1 penning te betalen op St.-Marinusdag «in onsen hof te Zelem» «So heeft onse meyer van Zelem voor onsen schepenen van Zeelem gegoet Godevaert Vandersmissen in die voorseyde goede tot behoef der Sartroysen hebben wy Thomas heer van Diest met consent ons ghemeyns dorp van Zelem geoorlooft den Sartroysen dat sy den wech die comt over den Byst voorby haer clooster ter kercken ut te Zeelhem verleyden moghen aen haers selfs erve 30 voeten en weder in comende in den ouden wech beneden die hofstat soo setten wy den Sartroysen voorschreven daer voer te pande onse molen te Boxbergen met alle haer toebehoorten want wy dier mechtigh syn ende die bewegen hebben.» Deze pand werd door Thomas gegeven opdat zijn kinderen deze vergunning later niet zouden miskend hebben. Deze windmolen had hij te Loksbergen verkregen van wijlen zijn vrouw Katharina Van de Wyer. Deze vergunbrief werd later door Jan van Diest op 13 februari 1423 goedgekeurd en bekrachtigd door middel van een charter dat hij aan de Kartuizers schonk en waaraan hij zijn zegel hechtte.

Rond deze tijd kwamen de paters in het bezit van de heerlijkheid van Zelk waaraan een bijzonder hoofdstuk werd gewijd.

In 1410 had er in de Kruisherenorde een hervorming plaats die van de orde zelf uitging. Generaal Johannes d'Avins riep het generaal kapittel bijeen doch deed daags ervoor afstand van het generaalat. Bij de nieuwe generaalskeuze was de bisschop van Luik, de hertog van Bourgondië en andere wereldlijke waardigheidsbekleders aanwezig. Met algemene stemmen werd de prior van St.-Agatha, met name Johannes van Bommel verkozen tot 17e generaal van de Kruissheren, welke onmiddellijk het hervormingswerk begon. In de tweede helft van de maand december 1410 reisde Libertus Johannes van Bommel naar België. Eerst bezocht hij het klooster te Maaseik en trok daarna op visitatie naar Antwerpen, waar hij het kerkelijk feest van de Zoete Naam

Jezus en de Besnijdenis (1-1-1411) heeft gevierd. Na dit feest overviel hem een lichte koorts, doch hij wou naar het klooster van Hoi gaan. Onderweg echter verergerde zijn ziekte zodat hij op 4 januari 1411 zwaar ziek bij de Kartuziers te Zelem aankwam. De ziekte verbeterde, zoals hijzelf bekende na een soort extase, doch op 7 januari werd hij bediend en stierf er op 8 januari, met de handen gevouwen ende Zoete Naam van Jezus uitsprekend. Hij werd begraven onder de vloer van de toenmalige kapel van de paters te Zelem.

Een akt van 18 oktober 1410 werd opgesteld in aanwezigheid van Goswijn Comhair, prior van het klooster en zijn vader Gerrit Comhair, bepalend dat uit erkentelijkheid voor de menigvuldige weldaden die het klooster reeds van Gerrit ontvangen had en nog genoot, de nalatenschap van zijn moeder aan zijn vader werd overgedragen. De vader benoemde het klooster als universeel erfgenaam indien Goswijn vóór hem zou overlijden, doch wanneer Gerrit nog kinderen zou krijgen, dan zouden de paters slechts recht hebben op een kindsgedeelte. Deze akte werd opgemaakt in de cel van prior Comhair door notaris Johannes Ghenaert de Lewis in aanwezigheid van Godefridus Vandersmissen en Matheus Vanden Water. De vader van Gozewijn stierf op 11 december 1415 en had op 7 december nog een ander testament gemaakt, waarin hij de wens uitte dat de behoeftigen en de wezen alsmede de religieuzen zouden bedacht worden. Als uitvoerders van zijn wilsbeschikking duidde hij Goswijn, Rutger de Insula, Goswijn de zoon van zijn zuster, Joannes ter Portem, Gerardus de Ryssen en Henricus van Leyden aan. Dit laatste testament werd opgemaakt door notaris Thamarus Petrus de Nacskow, die als getuigen hiertoe had opgeroepen: Westone Paulus, Plebaan van de kerk der H. Drievuldigheid te Lund (Denemarken) en Petro Petrus, presbyter, alsmede Bernhardo van Willenput, burger. De vader van Comhair wordt in de Chartae defunctorum van het generaal kabittel als volgt genoemd: «Honorabilis vir Gerardus Comhar de Deventria, magnus benefactor ordinis».

In het jaar 1411 ontslaat hertog Antonius de inwoners van Webbekom en Zerk van de verplichtingen van de banmolen van Halen, die in 1323 waren ingevoerd, ten voordele van de graanmolen van Zerk, waarvan het klooster eigenaar was. Op 4 maart 1412 amortiseert hertog Antonius de goederen die tot de heerlijkheid Zerk behoorden en aan de Kartuziers toegekomen waren met het recht de Grote Bruel af te sluiten van half maart tot de avond van St.-Peter en Pauwel.

Op 14 juli 1413 schenkt de Luikse bisschop Jan van Beyeren, Heer van Voorne, sommige graan- en lammerentienden op de aangespoelde landen van de stad Briel in het land van Voorne.

In de jaren 1415 en 1419 kochten ze in dezelfde landstreek verschillende poldergronden waaruit ze volgens de oorkonden te Zelem, later vele voordelen zouden trekken.

De voormelde bisschop van Luik noemt het klooster toen

«zeer qualic gherentet ende gedoteerd» en verkerend «in kenlike armoede». De geldsommn die door Comhair rond deze periode werden meegebracht bij zijn intrede en de aalmoezen van zijn vader zullen ten zeerste nuttig zijn geweest.

Op 9 april 1413 schenkt Jan van Heinsberg en zijn gemalin Margareta van Gennep een voeder wijn uit hunne keurwijnen te Hanf. Dit voeder zou hun jaarlijks te Maastricht afgeleverd worden. De bedoeling was om eeuwig in de gebeden van het klooster deelachtig te worden.

Keizer Sigismund geeft op 14 november 1416 een vergunschrift uit waarmede hij al de voorrechten, die vroeger aan het klooster waren toegestaan, goedkeurt en bekrachtigt.

Op de eerste zondag van september 1414 woonde Gozewijn Comhair, in hoedanigheid van prior van de kartuis van Zelem, de plechtigheden bij waarmede het Regulierenklooster Bethlehem bij Leuven, sinds enkele tijd reeds deel uitmakend van de Windesheimse congregatie, deze clausuur aannam.

Blijkens het Chronicon Bethleemiticum was de prior van Zelem als visitator belast met het opzicht over het nonnenklooster te Zichem. Wanneer daarna dan het vrouwenklooster «De Besloten Hof» te Herentals werd gesticht door Arnold van Craynhem, heer van Grobbendonk, stelde deze het gesticht onder toezicht van de abt van Tongerlo en van de prior van Zelem. De kloostergemeenten van Leuven, Zichem en Herentals waren ontsproten uit de priorij van Corsendonck, ten jare 1313 door Maria van Brabant, dochter van Jan III gesticht. Antoon van Bourgondië, hertog van Brabant, die aan de kartuziers zovele voorrechten schonk, had zijn studies gedeeltelijk in de priorij van Corsendonck gedaan.

In de vorstendommen Gelderland, Henegouwen, Brabant en Vlaanderen stierf in de 14e eeuw de mannelijke linie uit ten voordele van een vreemde dynastie. Jan III van Brabant-Limburg stierf in 1355 en zijn zonen waren vóór hem overleden. Hij had twee dochters: Johanna die hem opvolgde en Margareta, de echtgenote van de Vlaamse graaf, Lodewijk van Male. Zijn oudste dochter, Johanna was met hertog Wenceslaus gehuwd, zodat de drie hertogdommen tegelijk in de handen van het huis van Luxemburg waren verenigd. Filips de Stoute en Margareta van Male, die in 1384, Lodewijk van Male opvolgden, hadden als een van hun oogmerken in hun politiek van de lage landen: de Brabantse successie. Het huwelijk van Johanna van Brabant en Wenceslaus was kinderloos gebleven en Johanna dacht haar bezittingen te legateren aan het huis van haar gemaal, dat van Luxemburg. In 1390 benoemde Johanna haar zuster Margareta van Male tot algemene erfgenaam en de tweede zoon van Filips de Stoute: Antoon van Bourgondië, volgde Johanna op na haar dood in 1406 in Brabant en Limburg. Keizer Sigismund verzette zich in Neder-Lotharingen tegen het opdringen der Bourgondiërs, waarin hij een expansie van de Franse kroon zag. In Luxemburg steunde hij

het verzet van seneschalk Huart d'Autel toen Antoon van Bourgondië die met de erfgename hertogin Elisabeth van Görlits was hertrouwd, er zijn gezag wilde vestigen zodat de jonge tak van het Bourgondische huis eveneens Brabant, Limburg en Luxemburg zou hebben beheerd. Antoon van Bourgondië kwam dit te weten en hij verzocht de hertogin om Gozewijn Comhair, prior van Zelem naar haar oom Sigismund te zenden, welke laatste toen in Noord-Italië verbleef. Elisabeth schreef een brief op 18 januari 1414 en vroeg de prior zich eerst te wenden tot Amedeus van Savoye, hun schoonbroer, die bij Sigismund hoog in aanzien stond. Voor Comhair was deze weg niet vreemd want hij had deze reeds gedaan om het generaal kapittel te Grenoble bij te wonen na de scheuring in de orde. Volgens Edmond de Duynter in zijn Kronijk Archief, LII, ontmoette hij de keizer en «il présenta, exposita, monstra et donna ses dictes lettres de créence audit nostre sire le roy des Romains et de Honguerie, de par sadicte niepce en lui faisant l'onneur et la révérence en ce cas convenable et diu à faire....» Daarna verdedigde hij de rechten van Anthonie van Bourgondië en Elisabeth van Luxemburg en verklaarde dat de hertog Luxemburg in het geheel niet wilde overweldigen. Gezien de toestand aldaar vroeg hij «....premièrement que sur les choses dessusdictes à la duché et au peuple il eulle et daigne pourvêir de remedde convegnable en mandant aux dessusdis nobles rebeltes que de che jour en avant ilz ne fachent nulz envaissement, et ne présument de nuire audit duc par quelconque manière....» Ook Amedeus van Savoye deed alles wat in zijn macht lag om Sigismund te overtuigen. Tijdens de maand juni 1414 werd Gozewijn teruggeroepen om over het hertogdom Brabant te spreken met Sigismund. Deze was de overtuiging toegedaan dat het hertogdom Luxemburg terug aan zijn huis moest toekomen, niet alleen omdat het een opengevallen leen was maar eveneens omwille van het erfopvolgingsrecht omdat hertogin Johanna het zou hebben overgedragen aan Wenceslaus. Comhair toonde dan een goudstuk waarop de hertogin was afgebeeld, hetgeen volgens hem niet aldus zou geweest zijn indien Wenceslaus erfhertog van Brabant was. Bovendien was het in Brabant de gewoonte dat de vrouwen eveneens, bij gebrek aan mannelijke erfgenamen, de leengoederen in ontvangst namen.

Een weinig later werd een uitgebreid gezelschap door Antoon van Bourgondië naar Sigismund gezonden, bestaande uit: Gozewijn Comhair, prior van Zelem, de abt van Tongerlo, Engelbert, graaf van Nassau en heer van Lek en Breda, Willem, graaf van Seyne en heer van St.-Agatha-Rode, Hendrick van Bergen, heer van Grimbergen, Godfried van Zichem, deken van het kapittel van St.-Pieter te Hilvarenbeek, Joannes Bon, kanselier van Brabant, en Edmond de Duynter (onze bron) secretaris van hertog Antonius die de «Chronica ducum Brabantiae» schreef. Op 8 augustus 1414 werden de geloofsbrieven te Antwerpen goedgekeurd en op 16 augustus kwamen zij te Koblenz aan waar Sigismund hen

in audiëntie ontving. Ze kwamen er overeen dat de besprekingen tijdens het Concilie van Constanz zouden worden vervolgd en dat de huidige toestand inmiddels zou behouden blijven. Op 20 augustus kwam dit gezelschap terug en op vrijdag 24 augustus kwam het te Diest aan, om er te overnachten en 's anderendaags naar Antwerpen te trekken om aan hertog Antonius verslag uit te brengen.

Op 10 januari 1419 verlenen Jan IV, hertog van Brabant, te Vilvoorde, en zijn opvolger Filips de Goede, bij een charter van 18 april 1432 de toestemming over de aankoop van sommige goederen te Zelk.

Op 5 augustus 1422 is Gozewijn Comhair terug te Zelem om er met prior Bruno sommige maatregelen te treffen betreffende de goederen die uit de nalatenschap van zijn vader voortkwamen en ten dele aan de Grande Chartreuse en aan de kartuis van Zelem toegewezen waren: «Et sunt ista: In primis quadragintaquinque floreni antique monete hollandie, quorum tres faciunt duo scuta antiqua justi ponderis et monete regis francie in annuis et perpetuis redditibus in bonis domus Sancti Johannis Baptiste prope Diest ordinis cartusiensis tenet in villa de Herke, leodiensis diocesis. Item triginta libre nigrorum turonensium in annuis et perpetuis redditibus in bonis dictis de Mirica sub domino de Orschot (Aarschot) ... quos XLV florenos et XXX libras nigrorum turonensium prior et conventus dicte prope Diest tenentur et promiserunt solvere qualibet anno infra mensem Julium domui Cartusiensi prefate Item septuaginta mesure terre arabilis intra districtum Selandie in terra dicta Bommersee situate. Item quinquaginta octo ejusmodi mesure terre arabilis infra districtum Selandie de quibus supradictis LXX et LVIII mensuris littere que desuper pro dicta domo Cartusiense confecte sunt in domo et sub custodia prioris et conventus domus prope Antverpium dicti ordinis cartusiensis asseruit conservari....».

Een kwijtbrief van 11 september 1424 door de prior van de reguliere kanunniken van het klooster van Groenendaal opgesteld, werd in de kapel van het klooster te Zelem een altaar opgericht, dat werd toegewijd aan de H. Katharina-Dorothea-Maria-Magdalena. Egidius vanden Bergh legt in naam van het klooster een jaarlijkse rente af welke de kloosterlingen van Zelem te Groenendaal verschuldigd waren: «Wij prior en conventualen van het klooster te Groenendaal in het Zoniënbos, reguliere kanunniken van de H. Augustinus, bisdom Kamerijk, maken bekend dat de waarde heer Egidius vanden Bergh, een buitengewone vriend van ons, en handelend in naam van de heer prior en conventualen van het Kartuizerklooster te Zelem bij Diest, ons 16 florijnen betaald heeft als jaarlijkse rente betaalbaar, gerekend aan de prijs van 3 oude schilden voor 4 van deze florijnen om hiermede een altaar op te richten in de kerk van het klooster....». Deze zestien florijnen waren de Kartuziers verschuldigd na de dood van Engelbert vander Mark.

Volgens een brief van St.-Gregoriusdag 1425 geeft Maria, hertogin van Gullik en vrouw van Aarschot, de toelating aan de Kartuizers om 23 bunders heide in cijnsacht te mogen uitgeven.

In hetzelfde jaar geeft Jan Daelman 25 gouden gulden voor de opbouw van een cel binnen de muren van het klooster te Zelem.

Om alle weken een H. Mis op te dragen voor zijn ouders en Elizabeth van Hamal schenkt Jan Trimans 10 mudden spelt aan de Kartuizers. De akt ervan werd opgesteld ten huize van Willem van Hamal, gelegen in het dorp «de Lumpnis prope Westervoven».

Ten voordele van het klooster laat Aleide Van Eyck, begijntje te Diest, in 1430 twee gulden en twee grooten op haar huis in het Vetterbroeck te Diest.

Tijdens hetzelfde jaar maakt Arnold Regis een rente van 4 gulden op zijn huis, dat gelegen was op de Lakenmarkt, als jaarlijkse en eeuwigdurende cijns aan de Kartuizers. In de kerk van St.-Sulpitius te Diest en in tegenwoordigheid van de heren Hendrik Pictor, Lambertus Creyten en Arnold Dryers.

Hendrik Oudjans, pastoor van Zelk, schenkt aan het klooster zijn huis dat tussen de graanmolen en de kerk gelegen was, om altijd als pastorie dienst te doen. Hij liet er een bezetting op van 1 cijnsgulden ten voordele van de paters, die hem daarvoor in hun gebeden dienden deelachtig te maken.

Op 12 januari 1433 wordt door de gemeentebestuurders van Zelem geboden dat de Kartuizers de afloop van het Goorbroeck zelf moeten onderhouden, daar dit hun eigendom was. Henrich Plume, Jan Baens, Henrich Bogaerts, Henrich Claes, Jan vande Poele, Peter vande Poele en Arnout Marien bekrachtigen deze verplichtingen in hoedanigheid van schepenen.

Joanna van Steyvoort, Vrouw van Grobbendonck, maakt in 1434 in haar testament hare goederen te Cortessem, die zij in leen hield van de heer van Hoorne, over aan de Kartuizers. De akte werd opgesteld te Grobbendonck op de benedenverdieping achter de aula van de burcht en in aanwezigheid van Hendrik Rumeants, prior van het klooster Maria op den Troon. Ten jare 1365 waren deze goederen in het bezit gekomen van de gebroeders Jan en Willem Van Steynvoort, die ze verkregen van Lodewijk van Loon, heer van Horpalen. Zulks blijkt uit een brief van Dierk Loeff, heer van Hoorn en Altena, van wie Dierk deze vroeger in leen hield. Bij de dood van Arnold van Steyvoort in 1425 kregen Joanna van Steyvoort en Ermengaert, weduwe van Jan Hoens van Vorendale, ridder, beiden nichten van de heer van Steyvoort deze goederen in bezit. De verdeling ervan geschiedde in het dorp van Steynvoorde voor het paanhuis op 6 mei 1425. Op 29 april 1429 geeft Willem, heer van Hoorne, Altena, Cortessem en Montignies, de toelating aan Joanna van Steyvoort, zijn huisvrouw, om over hare goederen bij testament te beschikken naar goeddunken. In hoedanigheid van grondheer, gaf Jan van Heinsberg, bisschop

van Luik, dezelfde toelating aan Joanna, die weduwe was van ridder Arnold van Craynhem, en deze goederen aan de Kartuizers afstond. Op 25 november 1434 worden de goederen ten overstaan van de schepenen van Cortessem door haar aan Goswijn Mullinc, prior van Zelem, overgedragen.

Volgens een testament van 14 april 1436 schenkt Rombout Booms, een rijke Diestenaar, die eveneens na de dood van zijn vrouw te Zelem monnik werd, verschillende goederen en sommen in geld aan het klooster.

Op 8 april 1437 wordt door Jan van Loon, heer van Diest en Zelem, en zijn echtgenote Johanna de toelating gegeven aan de Kartuizers om ten allen tijde te vissen in alle grachten, vijvers en beken van Zelem, maar in het Rotbroeck en Goerbroeck mochten ze slechts vissen tot 15 mei. Deze «Donatie der visscheryen int Rot en Goorbroeck aende Heeren Satroisen tot Zeelhem» was voor de paters een onmisbaar voorrecht, daar het de enige orde was waarvan de kloosterlingen zich van het vlees dienden te onthouden. Een dichter van de Kartuizenorde schreef in het latijn: «Carnis in aeternum cuncti prohibentur ab esu». Het algemeen kapittel, gehouden op de maandag na het feest van Ons Heer Hemelvaartdag in het jaar 1244 zou de gewoonte tot wet hervormen in tegenwoordigheid van Bernard, prior van de Grande Chartreuse, van alle priors der orde, van Rodolph, bisschop van Tarente, en Falcoz, bisschop van Grenoble. De monnik die dit voorschrift zou overtreden diende uit de gemeenschap en de orde gebannen. Waar men bij de inrichting van andere kartuizen een reeks vijvers in de onmiddellijke omgeving diende aan te leggen, was de lage ligging van het dorp met zijn visputten en waterlopen zeer gunstig voor het klooster. Hierbij aansluitend wijzen we nog op het feit dat de paters op bepaalde tijdstippen van het jaar meer dan 100 schapen mochten stouwen. Deze dieren werden niet om het vlees, maar wel om de melk gehouden. Het algemeen kapittel van 1332 bepaalde de spijskaart van de bezoekers in de kloosters op soep en twee schotels. De vierde uitgave van de Statuten in 1509 gaf meer bijzonderheden: soep en 2 schotels met fruit en kaas. De kaas diende echter van geiten- en schapenmelk gemaakt te zijn.

Dezelfde heer van Diest en Zelem en zijn gade schenken op 9 april 1437 een bezetting van 4 schilden, vierlanders geheten, op hun goederen te Zelem. De paters zouden hiermede jaarlijks een jaargetijde dienen op te dragen voor Thomas en Jan, heren van Diest, op de dag na O.L.Vrouw Boodschap.

Hendrik van Croenenborch en van Loon schenkt op 24 september 1438 bij uiterste wilsbeschikking tot heil van zijn ziel en die van zijn vrouw een rente van 26½ oude gulden nobels, Engelse munt van de koning Edward op zijn goederen te Castryken in Holland gelegen. Rodolf, kerkvoogd van Utrecht geeft hierover zijn goedkeuring op 22 oktober 1438.

In de slaapkamer van Godfried van Hoebroek te Tienen,

schenkt deze met toestemming van zijn vrouw, bij testament zijn huis op de Koormarkt, om als refugiehuis te dienen «...in oppido Thenensi in camera dormitorii habitationis dicti testatoris, siti supra forum bladorum».

Jan van Breda, rector van het St.-Katharina-altaar in de St.-Sulpitiuskerk van Diest en wonende aldaar op de Kaasmarkt, schenkt in zijn testament al zijn goederen te Nedermolten bij Diest gelegen. De akt werd opgemaakt in het huis van Willem Joyen, weduwnaar van Margareta Berchs, die in 1420 de kapel van St.-Barbara stichtte, die in 1614 door het stadsbestuur aan de Augustijnen werd afgestaan.

Jan van Veerle, die te Zelem als Kartuiser in het klooster verbleef, maakt al zijn goederen, zowel roerende als onroerende en juwelen op 5 september 1439 aan het klooster. In tegenwoordigheid van Joannes van Bercht, burger van Diest, wordt dit beschreven in de cel van deze monnik.

In het jaar 1442 liet Hendrik, heer van Diest en Rivieren, een gebouw optrekken in het klooster, waarvan hij slechts een klein gedeelte in gebruik hield. Het werd opgericht in de groentenhof van de kloostertuin, volgens de akte van 30 januari 1442.

Een statistiek door Hendrik van den Peerboom of de Piro, prior van Zelem, aan het generaal kapittel opgezonden in 1442 meldt dat er in gemeld jaar 24 monniken waren te Zelem, waaronder 16 priesters, 2 novitien en 6 lekebroeders of donaten. Volgens prior Hendrik waren de inkomsten voldoende, doch de gebouwen te klein of te weinig uitgestrekt en ongeschikt om te dienen tot woning van het groot aantal monniken en werklieden. De opbouw van nieuwe vertrekken zou zeer grote kosten veroorzaken. De kloosterlingen vonden toen reeds ten dele hun bestaan in de landbouw. Er wordt gemeld dat in de hoeve van het klooster 4 paarden, 8 koeien en 7 kalveren aanwezig waren. Wegens zijn gezondheidstoestand vroeg hij in hetzelfde schrijven om van het priorsambt ontlast te worden, hetgeen door het generaal kapittel werd toegestaan, waarna Gozewijn Comhair aan het hoofd van het klooster kwam. Later werd hij als prior naar het kartuiserklooster van Luik gezonden. Rond deze tijd begon men de gedeeltelijke wederopbouw.

Jan Drydoens en zijn echtgenote geven een jaarlijkse bezetting van 20 gulden aan de kartuis van Zelem. Hun zoon Willem had immers op de St.-Jansberg het kloosterkleed aangetrokken.

Op 19 februari 1446 is Gozewijn Comhair terug te Zelem om er de bestemming van de goederen uit de nalatenschap van zijn vader te bespreken met prior Hendrick van Orsoy: «...Statim vero post nostram et Ywani prefati vitam si tamen tam diu ipsum ut supra eorumdem reddituum usibus gaudere nos velle ac voluisse legitime constiterit, volumus ipsos memoratos redditus fructus atque proventus ad perpetuos de cetero usus et opus monasterii Beati Joannis Baptiste in Zeelhem prope Dyest dicti ordinis carthusiensis, leodiensis dyocesis, prime nostre professio-

nis loci aut illius seu illorum quicque voluntate ac consensu dictorum prioris et conventus de Zeelhem presentium nostrarum litterarum conservator seu possessor in futurum extiterit seu extiterint omnibus et singulis in futurum annis absque aliqua sui dimuncione, intermissione aut subtractione plenissime desservire. Quapropter prefatos reverendum patrem priorem et conventum dicte majoris domus Cathusie et eorum in perpetuum successores sub divini requirimus obstestatione ac terrore iudicii omnia prefata bona ac redditus jusque et proprietatem eorumdem ad opus prefatorum prioris et conventus dicte domus in Zeelhem transferant Datas in monasterio beati Johannes Baptiste in Zeelhem prope Dyest sepe dioto anno domini millesimo quadringentesimo quadragesimo sexto, nona decima mensis februarii.»

Tijdens het algemeen kapittel in de maand april 1456 werd te Grenoble beslist dat in al de huizen van de orde een «tricenarium de Spiritu Sancto» zou gecelebreerd worden ten voordele van de weldoeners van de kartuis van Scheut bij Brussel.

In 1457 werd de wandelkring van de kartuisers door de priors van het klooster van St.-Sophia bij 's Hertogenbosch en van de Apostelberg bij Luik gewijzigd: In de boomgaard langs de muren van de cellen, het land en het bos van de Steenberg tot aan de circulum («in quo ex more fit lectio») dan oostwaarts langs het Reygersbos «usque ad semitam» die naar de kerk loopt en het land, de Mortel geheten. Langs dezelfde weg westwaarts langs de beek naar de Steenberg en terug via de appelboom die tegen de muren van de kloostercellen stond. Wat de grote wandelkring betreft, wanneer beken of weiden onder water gelopen waren, mochten ze mits toelating van de gastenmeester of omwille van buitengewone redenen, aan de Mortel rechts naar het zuiden en westen gaan rond de Steenberg en aldaar terug afdalen naar de gemene weiden en de Jansbenden, de grote sluis en oostwaarts langs de grote Bruel om terug langs de Steenberg en de appelboom langs de celmuren in het klooster te komen. De knechten en lekebroeders die in het klooster werkzaam waren, zouden met goedkeuring van de prior hieraan niet onderworpen zijn.

Tijdens het generaal kapittel van 1447 werd door de prior van het groot kartuiserklooster, Pater Franciscus, en de definitoren, de kring vergroot binnen dewelke de kloosterlingen goederen mochten aankopen. Het opschrift van deze oorkonde luidt: «Littere capituli generalis de assignatione terminorum-Brief van het generaal kapittel betreffende de grenzen van de goederenverkoop». Wij hebben vernomen, zo luidt de brief van prior Jacob van het Koningsdal te Gent, uw visitorator, dat in het jaar 1444 door ons kapittel, de grens om goederen aan te werven vastgesteld werd op 12 leucas «quod tamen propter ordinationem quandam redemptionis breviter in partibus Brabantiae factam, qua cavetur quod redditus a militaribus acquisiti possent per circumpropinquos redimi et vestri redditus pro majore parte inibi consistant, quare aliunde vobis de iisdem expedit providere, nobisque

praeterea prefatus vester visitator ut super hoc domui vestre providere dignaremur magna cum instantia requirendo supplicaverit.».... geven wij aan de prior van Gent de macht U toe te laten goederen te verwerven indien zij ten hoogste 20 of 22 leucas van de stad Diest of Halen verwijderd zijn, tussen welke steden de kartuis gelegen is, en hogergemelde prior zal naar het gebruik ervan 3 of 4 maal per jaar dit komen nazien. Tot bekrachtiging hiervan hebben wij ons zegel gehangen.»

Bij de inrichting van het Kartuizerklooster O.L.-Vrouw van Genade te Scheut bij Brussel werd in het algemeen kapittel in Frankrijk beslist dat de drie gedeputeerde priors al diegenen naar Scheut zouden mogen roepen die ze best geschikt achtten voor deze nieuwe stichting. Op 29 augustus 1456 werden de oproepingsbrieven verzonden met de melding: «....cleeren, boecken ende andere tot haeren staet dienende....» mede te geven en er voor te zorgen dat ze op maandag voor O.L.Vrouw Geboorte ter bestemming zouden zijn. De opoffering van het verlaten van de eigen kartuis naar een vreemde werd op een zekere manier getemperd door de toezegging van een jaargetijde ten eeuwigen dage ter intentie van elke opgeroepene. Op 6 september, de maandag vóór O.L.Vrouw Geboorte waren de priors van Herne en Gerardsbergen reeds aanwezig. Bij gebrek aan plaats hadden de andere priors de nacht in Brussel moeten doorbrengen en kwamen slechts 's anderendaags aan: de prior van Antwerpen en Luik. De prior van Zelem, belet zijnde zond onder de leiding van de prior van Luik, die zijn reis langs Zelem had omgeleid, een monnik: Cornelis Block van Zelem en een donaat: Jan Coese, geboren te Diest. Ook de prior van Gent was er aangekomen. Op de vooravond van het feest van O.L. Vrouw werd een mis van de H. Geest gezongen en daar men de benoemingen van het moederhuis in Grenoble nog niet had ontvangen, werd Aert Caerman voorlopig tot prior aangesteld, welke sinds de vaste benoeming naar Herne werd overgeplaatst en vervangen door Hendrik van Loen.

Op 6 juni 1458 sluiten de toenmalige prior Cornelis van Goes en Antoon Zeucken, pastoor van Zelem, een verdrag betreffende de offergiften, lijkdiensten en andere pastorele rechten, waardoor werd bepaald dat het klooster een jaarlijkse som van 8 oude grooten zou dienen te betalen op Kerstmisdag. Lodewijk van Bourbon, Luikse kerkvoogd, keurde deze schikkingen goed op 4 november 1458.

Tijdens het bestuur van de prinsen van Luik ontstonden meermalen ernstige onlusten, vooral onder Jan van Heinsberg en Lodewijk van Bourbon. Van in het jaar 1458 kwamen vele klachten binnen in het graafschap Loon tegen de fiscale procureurs die regelmatig geld afpersten. Noch de officiaal Jan van Stembert, kanunnik van de kathedraal, noch de vicaris-generaal Walter van Corswarem, insgelijks kanunnik van de kathedraal en artsdiaken van Ardenne, noch «Les trois Etats», noch de prinsbisschop kon-

den dat verhelpen, gedeeltelijk omdat ze de klachten niet grond achtten en tevens omdat andere zaken hen bezighielden. De klagers hadden zich ook tot de Heren XXII kunnen wenden daar dergelijke zaken in hun bevoegdheid lagen, doch verkozen het wapen van de opstand. Op 11 maart 1461 barstte deze los en ze geraakten in groot getal. Als kenteken hadden ze een wilde man met een knots in de rechterhand op hun hoeden, mouwen en vaandels. Men noemde ze de Knuppelslagers «se vocitantes teutonice dy clippelslagers». Voor het grootste gedeelte bestond de groep uit lieden tussen de 18 en 28 jaar uit het gemene volk «valde deforme ad modum Hunnorum». Ze begonnen hun vandalenstreken te Hasselt, namen het huis van de procureur-fiscaal in en plunderden het. Hetzelfde gebeurde te Looz, St.-Truiden en Tongeren. Te Bommershoven plunderden ze het huis van een priester Hellin geheten, welke ze daarna in een gracht wierpen.

Te Zelem kwamen ze het klooster op de St.-Jansberg binnen onder voorwendsel er fiscale procureurs te vinden. Na goed gegeten en gedronken te hebben openden ze de sluizen van de vijvers en staken de dijken ervan door zodat alle vis sterven zou «....demissa aqua ex vivario suarum alumnorum omnes pisces destruxerunt gratiarum loco actionum....»

Tot voltrekking van de gebouwen van het klooster gaf Jan Naalden een aanzienlijke som aan de kartuizers in het jaar 1459. Wij denken dat de thans nog bestaande kapel, die vroeger tot spreekzaal en kapittelzaal diende, tot dit tijdstip behoort. Op een van de schilden van de schraagbogen vinden we volgens sommige geschiedschrijvers de naam terug van prior Godeschalkus, welke het huis bestuurde in 1430.

Na de Knuppelslagers werden de kloosterlingen in 1465 aangevallen door de Gezellen van de groene Tent. Deze waren gewapende benden, met een van hun leiders, de welbekende Raes van Heers, die ten tijde van de oorlogen tussen de Luikenaars en Lodewijk van Bourbon alsmede Karel de Stoute, de streek van Loon en het Hageland afliepen, alles roofden en de huizen in brand staken van de partijgangers van de verkozen Lodewijk van Bourbon. Te Zelem werd de prior gedwongen met de kloosterlingen naar Diest te vluchten, slechts de procureur en enkele leken bleven ter plaatse. Eens is het gebeurd dat de prior uit zijn schuilplaats te Diest naar Zelem trok, doch wanneer ze bemerkten hadden dat hij het klooster was binnengetreden, drongen zij bij avond en met geweld het stift binnen en hielden hem vast. «Itaque portam monasterii violenter invadunt et ferro viam appertentes ad cellam usque prioris adveniunt». De procurator diende een zwaar rantsoengeld te betalen opdat de prior zou vrij gelaten worden.

In 1470 werd door «Les Trois Etats» een geldinzameling bevolen om aan Karel de Stoute het gedeelte van het prinsbisdom terug te betalen dat sinds 1 oktober 1469 nog overbleef. Iedere gemeente was getakseerd volgens het aantal haarden of huishou-

dens, waarschijnlijk voor 1 pond per huis. De kartuizers dienden 30 ponden te betalen.

Wanneer in 1531 te Scheut de wijding van de kerk plaats grijpt, alsmede die van de altaren, en het atrium door Robertus de Croy, bisschop van Kamerijk, die zijn hulpbisschop de Karmeliet Adrianus Aernout, bisschop van Rose hiermede belastte, had deze plechtigheid plaats op 18 juli in het bijzijn van de priors van Diest (Zelem), Gent, Utrecht, Herne, Geraardsbergen, Antwerpen en Leuven.

Omtrent diezelfde tijd werd het klooster met al zijn goederen gemeten door de gezworen landmeter N. Jans. Werd bevonden binnen de muren over 822 roeden :

het kloosterpand : 164 roeden,
de boomgaard : 153 roeden,
de oude of kleine hof : 55 roeden en
de nieuwe hof : 193 roeden.

Volgens een andere meting op 2 september 1611 door Soers, gezworen landmeter van Diest, had de wijngaard en de haagen ten zuiden van het klooster een oppervlakte van 738 roeden.

Het einde van de 16e eeuw zou echter voor het klooster van Zelem rampspoedig wezen. Een ganse eeuw lang zouden de kloosterlingen moeten wachten tot betere tijden aan de horizon verschenen.

(Wordt vervolgd)

J. Vrancken

Uit oude papieren :

FORMALISME BIJ OVEREENKOMSTEN

Adriaen van der Roost, pachter te Vollezele, maakt aan zijn schoonzoon Adriaen Thienpont, «zijn havelijke goederen». Hij «transporteert» in de handen van de meier (van Vollezele) een tinnen lepel «dienende desen voor alle sijne meubelen». (1754).

Sg. Vollezele, 7507

De schenker van havelijke goederen behield toch altijd iets voor hem. Zo voelde hij zich toch nog bezitter van iets. Uit hetzelfde archief excerpeerden wij volgende zinsneden uit akten van schenkingen onder levenden :

— X schenkt «alle haere meubelen en voor sulckx gereppuuteerd, gheen ghereserveert uytgenomen eenen cleynen eyseren pot, een houten polleper ende een withouten kiste (1776)» ;

— X schenkt enz.... «uytgenomen een eyseren pot, een eyseren rooster ende eenen tinnen leper (1775)» ;

— ib. uytgenomen «eenen tinne schotel, eenen eyseren pot ende een eysere tanghe (1774)» ;

— ib. uitgenomen «een eysere schippe (haardschup), een tanghe uut een eyseren pot (1776)» ;

— ib. uitgenomen «een cleynen pot, eenen stoel ende een schoetele» (1777).

P.L.